Lunds universitet
Språk- och litteraturcentrum
ARAK01 VT13
Handledare: Maria Persson
Examinator: Kerstin Eksell
Ventilerad 2013-06-03

Terminologisk problematik i teknisk översättning

En översättningsanalys

Juhan Luomala

Tack

M, M och M

Kandinviäntäjät

Abstract

The purpose of this thesis is to analyse an HIV and AIDS related information brochure translated from Swedish to Arabic as well as to show possible consequences of an inaccurate translation. The reader will get a glimpse of what kind of problems a translator might face during translating technical terminology, as well as other issues that may occur in the translation process.

In order to have a scientific base for my thesis I have studied what authors such as Rune Ingo, Mohamed A. Saraireh, Eugene A. Nida and Dickins, Hervey and Higgins have written about translation theory. The used method has been to systematically go through the brochures sentence by sentence in order to identify the slightest differences in the material.

The problems the translator has stumbled on are mostly related to the translator's unfamiliarity in terminology concerning HIV and AIDS, and as most of the problems in the text are based on technical terminology I chose to focus on them in this thesis. Choices of words that do not convey the same message as the original material contains occur.

Key words: HIV, AIDS, Swedish, Arabic, standardisation, translation

Innehållsförteckning

1. Inledning **5**
1.1 Introduktion 5
1.2 Syfte och frågeställning 6
1.3 Material 6
1.4 Teori 6
1.4.1 Om översättning 6
1.4.2 Om teknisk översättning 8
1.5 Metod 9
1.6 Begrepp och förklaringar 10
1.7 Transkribering 11
1.8 Avgränsning 12
2. Analys **12**
2.1 Terminologiska problem 13
2.1.1 Standardiseringsproblem 13
2.1.2 Övriga terminologiska problem 15
2.2 Tillägg och uteslutningar 17
3. Diskussion **19**
3.1 Terminologiska problem 19
3.1.1 Standardiseringsproblem 20
3.1.2 Övriga terminologiska problem 21
3.2 Tillägg och uteslutningar 24
4.Slutsatser **25**
5.Källförteckning **26**
5.1 Primärkällor 26
5.2 Sekundärkällor 26

1. Inledning

1.1 Introduktion

I vår globaliserade värld har de geografiska avstånden förminskats och människor rör sig friare än någonsin. Därför behöver man ha tillgång till information på fler än ett språk. I och med att språkkunskaper inte är någonting som kan tas för givet behövs utbildade och professionella översättare som kan åta sig detta uppdrag mellan ord, grammatik och språklig struktur, och som till slut överför rätt information från ett språk till ett annat. Vilken är då den målgrupp som översättningarna görs för? Beroende på vad man översätter finns det olika målgrupper med specifika behov, vilket man skall ta hänsyn till. Då är det viktigt för översättaren att vara medveten om vad översättningens målgrupp står för. Översättarens roll är inte bara att ta fram en flytande översättning från ett språk till ett annat utan också att förstå innebörden bakom orden. Ett av de ämnen där översättandets exakthet är oerhört viktigt är frågor kring folkhälsa där ett litet fel angående informationen kan ha allvarliga konsekvenser i flera människors liv.

Översättare av skönlitteratur har även de ansvar över sitt arbete, men konsekvenserna av att översätta fel är mindre allvarliga för dem om man jämför med översättare som arbetar med teknisk terminologi då en feltolkning kan orsaka ekonomisk förlust eller leda till dödsfall eller att någon förlorar en kroppsdel (Dickins, Hervey och Higgins: 2006, s. 189). I min uppsats har jag valt att undersöka en informationsskrift om hiv och aids på svenska samt dess översättning till arabiska.

Det geografiska område där arabiska talas är stort. Det offentliga språket, modern standardarabiska, används över hela Arabvärlden från Irak till Marocko och är gällande tekniska och vetenskapliga sammanhang långt iväg från standardisering (Wehr: 1994, VII-IX). Även om det offentliga språket mer eller mindre ska vara likadant överallt förekommer skillnader i användningen av vissa ord för att standardisering i ordanvändningen i olika arabländer – eller även inom länderna – saknas (Saraireh: 1994, s. 80). I och med att det material jag undersöker är medicinskt informativt är det viktigt att vara noggrann med lämplig terminologi, neutrala ordval och fungerande struktur för att inte förlora ursprungstextens budskap. Översättarens roll är att föra fram ett budskap från ett språk till ett annat. För att arabiska är ett geografiskt utspritt språk måste översättaren använda sig av översättningstekniker som ser till att materialet förstås utav samtliga arabisktalande. Detta innebär att översättaren bör ha bakgrund inom det fält som det översatta materialet handlar om – i detta fall folkhälsa – för att undvika konsekvenser som kan leda till problem.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med denna uppsats är att kartlägga eventuella skillnader i den information som ges i en broschyr utgiven av Hiv-Sverige, Riksförbundet för hivpositiva, på svenska och på arabiska. Motsvarar den arabiska översättningen den information som ges på svenska? Vilka konsekvenser kan skillnader i materialets tolkning ha? Mer specifikt har jag undersökt medicinsk terminologi som varit problematisk för översättaren.

1.3 Material

Det använda materialet är två broschyrer från Riksförbundet för hivpositiva som bägge två publicerades år 2010: 'Ett liv med hiv – Basfakta om hiv och aids', och dess översättning till arabiska. Broschyren innehåller grundläggande basfakta om hiv och aids samt övriga hälsorelaterade ärenden som tangerar ämnet. Broschyren är riktad till allmänheten för att öka kunskapen om hiv och aids. Enligt Hiv-Sverige är broschyrens ursprungliga språk svenska. (e-postkommunikation, 15.02.2013).

1.4 Teori

1.4.1 Om översättning

Enligt Rune Ingo (2007: s. 24) skall varje översättning täcka flera dimensioner för att få fram rätt budskap. Han kallar dessa för översättningens fyra grundaspekter som utgörs av allmänna principer för textproduktion och skriver följande om dem: ”När vi ser på den färdiga översättningen som text skall *alla fyra grundaspekter vara i sin ordning,* dvs. översättningen skall ha en grammatisk struktur i överensstämmelse med målspråkets normer och en stilnivå i samklang med målspråkets uttrycksmöjligheter och den uppgjorda strategin, den skall förmedla rätt semantisk information och

den skall fungera pragmatiskt i den situation den har skapats för. Då fyller översättningen sin uppgift.” (Ingo: 2007, s. 24).

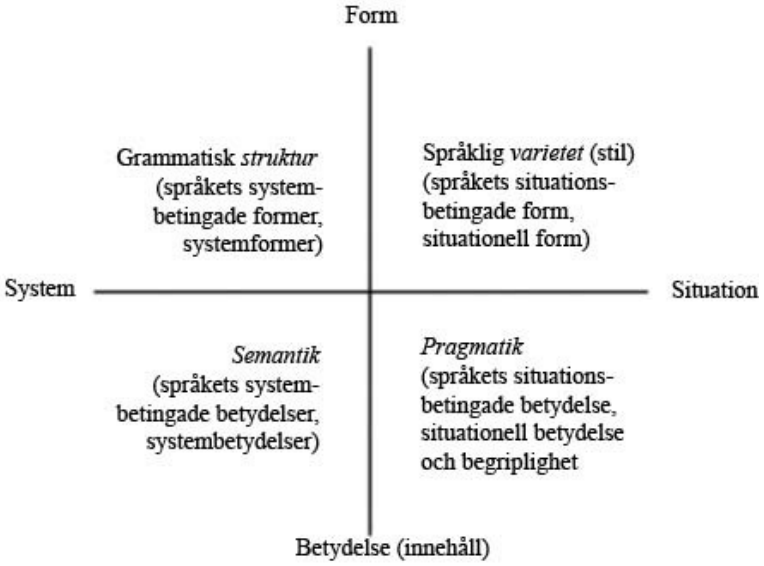

Anpassat efter Översättningens fyra grundaspekter (*Konsten att översätta*, Ingo: 2007, s. 21).

”Grundtanken är att alla aspekter på något sätt aktualiseras vid all översättning.” (Ingo: 2007, s. 23). ”En skicklig översättare strävar givetvis till att använda de smidiga och eleganta uttryck som modersmålets struktur och stilistiska drag erbjuder. Ur den arsenal av former på språkets olika plan har han/hon alltså valt just de uttryckssätt som passar bäst i den aktuella situationen. [...] Översättarens problem är att situationen och hela omvärlden ofta ser mer eller mindre annorlunda ut där översättningen skall läsas.” (Ingo: 2007, s. 22). Ingos fyra grundaspekter erbjuder en översiktlig utgångspunkt som fungerar som bas för att kartlägga språkmässiga problem i översättningen. Eftersom min undersökning handlar om teknisk terminologi är särskilt de semantiska och pragmatiska synvinklarna tillämpbara på mitt material angående översättarens ordval samt andra problem som denne stött på. Även teorier från andra författare, t.ex. Nida och Dickins, Hervey och Higgins, kommer att belysas i viss mån. Jag skall beskriva de andra teorierna lite mer utförligt eftersom de varit fruktbärande för min undersökning.

Som nämnt har jag i analysen använt mig av Ingos fyra grundaspekter, dock genom att fokusera på det som är mest relevant (d.v.s. semantik och pragmatik) och sökt mer information med avseende på översättningsteori från andra författare som skrivit om översättning. Eugene A. Nida (1969) har i sin bok *The theory and practice of translation* bidragit med information om informationsöverföring när man översätter. Enligt honom är det absolut viktigaste att bevara innehållet när man överför ett

budskap från ett språk till ett annat (Nida: 1969, s. 105). Om innehållet ändras riskeras ursprungsbudskapet att förändras. Det kan röra sig om endast skiftningar i språkets nyanser som leder till att innehållet förändras. Det är därför viktigt att översättaren håller sig strikt till att endast översätta och inte prägla texten med sina egna värderingar. Utöver det skriver Nida om att några människor – utan att de själva är medvetna om det – har lågt självförtroende vad gäller sitt eget språk vilket kan resultera i att en författare känner sig vara tvungen att imitera former från andra språk, d.v.s. språk som de själva tror ha mer prestige. I dessa fall lånar man inte bara ord, idiomatiska uttryck eller stilistiska drag utan även grammatiska former (Nida: 1969, s. 100-101). Nidas teori är relevant för att den pekar ut vad översättningens grundidé är – översätta så att informationen *inte* förändras.

1.4.2 Om teknisk översättning

Teknisk översättning innebär inte endast att översätta naturvetenskap och teknologi. Vilket fält som helst med specialiserad vokabulär kan tolkas som teknisk översättning; varje ämne har sitt eget ordbruk (Dickins, Hervey och Higgins: 2006, s. 184). I denna uppsats handlar teknisk översättning om medicinsk översättning.

Tekniska texter brukar vara relativt otillgängliga för en icke-sakkunnig läsare. Det finns både lexikaliska och begreppsmässiga orsaker till denna otillgänglighet. Lexikaliska problem uppstår från tre följande typer av terminologi på källspråket:

1.Tekniska termer som är helt obekanta för översättaren för att de bara används i tekniska sammanhang;

2.Tekniska termer som är bekanta för översättaren för att de också används i icke-tekniska sammanhang men som verkar vara använda som tekniska termer i källspråket;

3.Tekniska termer som är bekanta för översättaren för att de används även vid icke-tekniska sammanhang, men som inte uppenbarligen ser ut som om de används vid tekniskt specialiserade sammanhang på källspråket.(Dickins, Hervey, Higgins: 2007, s.184-185).

Det som Dickins, Hervey och Higgins har skrivit är värdefullt för denna uppsats eftersom det ger information om problematik specifikt kring lexikaliska problem vid översättning av teknisk terminologi.

Utöver det har även Saraireh (1994) skrivit om teknisk terminologi. Allvarliga inkonsekvenser uppstår när en specifik term i målspråket är vald för ett nytt eller ett lånat koncept och därefter används i kombination med en eller flera synonymer. Läsare kan bli desorienterade genom att tro att varje synonym har en någorlunda åtskild betydelse, särskilt vad gäller tekniska termer. Sarairehs artikel handlar om översättning mellan engelska och arabiska men översättningens principer torde vara likadana i en svensk-arabisk översättning. I fall en ny term ska bli såväl tydligt förstådd som aktiv i den använda vokabulären bör översättaren använda den termen konsekvent (Saraireh: 1994, s. 79). På samma spår är Read, som skriver att det är mer troligt att mottagaren förstår ofta förekommande ord än sådana som förekommer mera sällan (Read: 2000, s. 160). Annat som kan påverka översättningens kvalité är översättarens ovana vid ett tekniskt fält och även tanken om att 'stilistisk variation' nås genom att man använder 'olika begrepp för samma term' för att 'undvika upprepning' (Saraireh: 1994, s. 80). Därmed är Sarairehs artikel relevant för att den erbjuder information om teknisk terminologi och riskerna av inkonsekvenser i det fältet. På så sätt fyller Sarairehs teori två funktioner som båda två är viktiga för uppsatsen syfte.

Enligt Wehr (1994) är vokabulär inom vetenskapliga och tekniska texter på arabiska inte standardiserad på något sätt. Västerländerna har bidragit med ord och begrepp som saknar motsvarighet på arabiska och detta har resulterat exempelvis i att teknisk terminologi har varit och fortfarande är en stor utmaning (Wehr: 1994: VIII-IX). Vad Wehr skrivit är relevant för att peka ut ett specifikt problem inom bristen på standardisering gällande teknisk terminologi i arabiska.

1.5 Metod

Undersökningen har praktiskt genomförts genom att jag systematiskt letat upp alla medicinska termer för att se om översättningen förmedlar samma information som originalet. Därefter har jag fördjupat mig i de skillnader och problem jag upptäckt och, för ingående analys, valt ut de termer där förmedling av liktydig information inte sker. Syftet har varit att ta reda på vad det är för problem som översättaren stött på. Slutligen har jag diskuterat vilka konsekvenser de förekommande problemen och översättarens ordval kan ha. Genom att använda mig av denna metod har jag kommit fram till de resultat som besvarar min frågeställning.

1.6 Begrepp och förklaringar

Hiv är ett virus och förkortningen betyder på svenska humant immunbrist virus (på engelska Human Immunodeficiency Virus). Aids är ett sjukdomstillstånd som orsakas av hiv. Förkortningen betyder på engelska Acquired Immuno Deficiency Syndrome (översatt till svenska blir det ”förvärvat immundefektsyndrom”). ”Syndrom” är ett sjukdomstillstånd med många olika symtom, alla med samma orsak.

När ordet *arabiska* nämns i texten syftar det till modern standardarabiska.

Teknisk terminologi: Vilket fält som helst med specialiserad vokabulär kan tolkas som teknisk översättning; varje ämne har sitt eget ordbruk (se punkt 1.4.2 Om teknisk översättning).

1.7 Transkribering av arabiska ord

ء	ʾ, ʿ	ض	ḍ
ب	**b**	ط	ṭ
ت	**t**	ظ	ẓ
ث	**ṯ**	ع	ʿ
ج	ǧ	غ	**ġ**
ح	ḥ	ف	**f**
خ	ḫ	ق	**q**
د	**d**	ك	**k**
ذ	ḏ	ل	**l**
ر	**r**	م	**m**
ز	**z**	ن	**n**
س	**s**	ه	**h**
ش	**š**	و	**w, ū**
ص	ṣ	ي	**y, ī**
		ا	**ā**

1.8 Avgränsning

I min uppsats kommer jag inte att ta ställning till det medicinska innehållet angående eventuella brister i den information som materialet på svenska ger. Jag kommer att fokusera på att analysera översättningen och kartlägga den problematik som översättaren stött på. Vid problematiska medicinska begrepp kommer jag inte att korrigera översättarens val men däremot pekar jag ut möjliga konsekvenser av översättarens ordval för att öppna ämnet för diskussion och understryka betydelsen av denna typ av undersökningar. Av Ingos aspekter kommer jag att fokusera på semantik och pragmatik och kommer därmed inte att beröra den grammatiska strukturen utom i en kommentar gällande det allmänna intryck man får av översättningen där jag även valt att kommentera ordföljden.

2. Analys

Det första man märker i materialet är hur utgivaren har tryckt broschyren. Tar man hänsyn till att arabiska skrivs från höger till vänster ska man också läsa från höger till vänster. Därför trycker man böcker, broschyrer och annat material så att man läser från höger till vänster. Informationsskriften är ändå tryckt som text som läses från vänster till höger (som t.ex. svenska). Eftersom man vänder sidan som en svensk broschyr men ändå läser texten från höger till vänster blir läsningen ologisk och saknar flyt.

När man börjar läsa broschyren märker man att den har blivit översatt till arabiska på ett sätt som inte följer standardarabiskans grammatik gällande ordföljd (verb-subjekt-objekt, härefter VSO). I översättningen finns 149 meningar varav 29 inte har något verb. Av de 120 meningar som innehåller verb har 81 meningar (67,5%) ordföljd SVO, medan 39 meningar (32,5%) är översatta enligt VSO.

2.1 Terminologiska problem

Genomgången av materialet har visat att 41 av de 53 medicinska termerna har blivit översatta på ett sätt som väl motsvarar den information som presenteras i källtexten, medan resterande 12 termer har översättaren i olika omfattning haft problem med. I broschyrens textavsnitt – och särskilt i ordlistan – har översättaren i några fall översatt svenska ord till arabiska och sedan förklarat vad orden betyder, medan gällande andra fall bidragit med endast en förklaring utan att erbjuda en arabisk översättning.

En första preliminär slutsats och svar på frågan angående terminologisk översättning och dess problematik är därför att översättaren mestadels lyckats med att översätta medicinska termer. I 12 fall finns dock tydliga problem angående terminologi (gällande både terminologi i allmänhet och problem som är relaterade till bristen på standardisering), samt tillägg och uteslutningar. Någonting som tydligt kommer fram i översättningen är att översättaren inte är bekant med det material som denne översätter. Jag kommer här att systematiskt gå igenom problematiska fall som översättaren stött på. Först kommer jag att analysera problem kring standardisering av arabiska ord och begrepp.

2.1.1 Standardiseringsproblem

Som nämnts i inledningsavsnittet är det arabisktalande området geografiskt stort och språket saknar standardisering. Denna brist leder till att det är utmanande att översätta teknisk och vetenskaplig terminologi. Många medicinska begrepp har ett (eller flera) arabiska motsvarigheter, men ändå har översättaren ibland valt att använda sig av termer som ursprungligen härstammar från latin. En orsak kan vara just det faktum att ingen standardisering finns. I broschyren har man använt termer som **fīrūsāt** *(virus),* **bāktīrīyyāt** *(bakterier)* och **hurmūnāt** *(hormoner)* istället för att använda arabiska ord. Något annat som blivit inkonsekvent översatt – nämligen på tre olika sätt – är lymfocyter: **limfāwīyyāt, līmfāwīyyāt** samt **līmfīyyāt**.

Räknar man upp de ord som använts för hiv och aids kommer man upp till sex olika sätt att uttrycka 'hiv', och fem olika sätt att uttrycka 'aids'.

Begrepp som använts för hiv:

fīrūs naqṣ al-manāʿa al-bašarī	فيروس نقص المناعة البشري
maraḍ al-HIV	مرض ال HIV
al-HIV	ال HIV
ʿadwā fīrūs naqṣ al-manāʿa	عدوى فيروس نقص المناعة
fīrūs naqṣ al-manāʿa	فيروس نقص المناعة
fīrūs naqṣ al-manāʿa HIV	فيروس نقص المناعة HIV

Begrepp som använts för aids:

mutalāzima ḫalal al-manāʿa al-muktasab	متلازمة خلل المناعة المكتسب
fuqdān al-manāʿa al-muktasab	فقدان المناعة المكتسب
fuqdān al-manāʿa al-muktasab AIDS	فقدان المناعة المكتسب AIDS
maraḍ fuqdān al-manāʿa al-muktasab	مرض فقدان المناعة المكتسب
al-ʾaydz	لأيدز

Vi kan notera att endast ett av dessa innehåller ordet **mutalāzima,** som står för *syndrom*.

اللقاح

al-laqāḥ

Angående bristen på standardiseringen av arabiska ord kan en diskussion kring ordet 'vaccin' också tas upp. Saraireh (1994, s. 80) påstår att det finns ett standardiserat ord för vaccin, **taṭʿīm**, och andra ord som kan ha flera betydelser behövs inte. Han har dock inte grundat sitt påstående på någon konkret motivering. **Laqāḥ** är enligt honom ett dåligt ordval eftersom det vanligen syftar till sperma eller pollen.

الكولسترول الحميم

al-kūlistirūl al-ḥamīm

Vad gäller kolesterol förekommer uttryck ”det goda kolesterolet”, d.v.s. HDL-kolesterol. Det som kan diskuteras här är översättarens ordval för 'god' - **ḥamīm.** Enligt Wehr (s. 238) står ordet för ”nära vän; nära, intim; hett vatten; vattnet reserverat för syndare i helvetet”. Med tanke på ordets betydelse är det svårt att förstå varför översättaren valt detta ord.

2.1.2 Övriga terminologiska problem

”Varje översättningstext och -uppdrag har och sin situationsanpassning, **pragmatik**.” (Ingo: 2007, s. 22). Då är det viktigt att översättaren tar hänsyn till vad denne översätter. Handlar materialet om information kring hivrelaterade frågor är det lämpligt att använda vokabulär som varken förolämpar eller angriper en målgrupp som redan är stigmatiserad i samhället. Som nämnt i teoriavsnittet är det absolut viktigaste i översättningsprocessen att behålla innehållet. I följande fall har översättaren inte framgångsrikt fört fram rätt budskap tydligt.

”Karposis sarkom”

Översättaren har återgett namnet på den aidsorsakade typen av hudcancer, Kaposis sarkom, felstavat som Karposis sarkom. Detta kan antingen vara ett stavfel som förekommer två gånger i översättningen eller så tyder det på översättarens okunskap inom området. Dock förekommer ordet rättstavat en gång i ordlistan.

حلأ الشفة

ḥalaʾ al-šifa

Översättningen av ordet *herpes* till **ḥalaʾ** är lyckad i broschyrens textavsnitt, men däremot har översättaren misslyckats i ordlistan. Där har översättningen för *herpes* istället för **ḥalaʾ,** blivit **ḥalaʾ al-šifa**, *munsår.* Herpes och munsår är båda två orsakade av virus (Hiv-Sverige, 2010), men i övrigt är de rätt så olika. Detta handlar om tillägg i översättningsprocessen. Däremot har att översättaren på två ställen översatt herpes till العقبولة/الحلأ.

اقتسام الحقن

iqtisām al-ḥuqan

Det står i originalmaterialet att ett sätt för hiv att överföras från en människa till en annan är via blod då intravenösa missbrukare delar injektionsverktyg (sprutor). Detta innefattar intravenösa missbrukare som använder samma injektionsverktyg. För att översätta ordet 'delning' har översättaren förvånande valt att använda ordet **iqtisām** som i detta fall är vilseledande både semantiskt och pragmatiskt. **Iqtisām** står för 'delning' i den betydelsen att någonting delas in i bitar/grupper/delar, och det är inte betydelsen här. När man delar injektionsverktyg handlar det om att använda samma spruta. Utöver det har översättaren valt att inte översätta det som på svenska ytterligare beskrivits inom parentesen specificerande att injektionsverktyg innebär *sprutor.* Vid ett annat tillfälle har översättaren dock använt sig av det mer väntade uttrycket **allaḏīna tašārakū bi-l-ḥuqan,** *som delat sprutor.*

Hiv och aids

Angående hiv och aids har översättaren stött på problem vid ordens översättning, vilket har lett till att översättningen blivit innehållsmässigt vilseledande. Översättningarna **maraḍ al-HIV** och **maraḍ fuqdān al-manāʿa al-muktasab** innehåller ordet '**maraḍ'**, *sjukdom*, och är därmed ordval som leder till felaktig information på arabiska. Vidare står den sista bokstaven, *s*, i ordet aids för

syndrom, på arabiska متلازمة, **mutalāzima.** Som nämnt tidigare vid punkt 2.1.1 har översättaren använt sig av fem uttryck för att beskriva aids, varav endast ett innehåller ordet **mutalāzima**.

شاذ

šāḏ

Materialet på svenska innehåller ett neutralt ord, *homosexuell*. Däremot har översättaren använt ett värdeladdat ord, **šāḏ**, vars översättning till svenska skulle vara det talspråkliga och nedsättande 'bög' (Arabiska HBTQ-initiativet, härefter SQI: 6 maj 2013). Semantiskt är ordvalet av lägre stilnivå än det ord som använts på svenska. Utifrån en pragmatisk synvinkel är ordvalet olämpligt för att värdeladdade ord inte är fungerande val för informationsmaterial som detta.

العلاقة الجنسية غير المحميّة

Al-ʿalāqa al-ǧinsīyya ġayr al-maḥmīyya

I ett kapitel går man genom hur hiv kan smittas från en person till en annan och då nämner originalmaterialet *oskyddade sexuella kontakter,* alltså i pluralis. Översättaren har översatt detta till singularis, *oskyddad sexuell kontakt*.

2.2 Tillägg och uteslutningar

Som tidigare nämnt har översättaren stort ansvar med att överföra det budskap som denne skall översätta, och det viktiga är då innehållet (Nida: 1969, s. 105). I mitt forskningsmaterial har översättaren ibland antingen medvetet valt att inte översätta vissa delar av källtexten, eller av misstag hoppat över några delar. I kapitlet **'Kayfa badaʾa ḏālika?'** (*Hur började det?*) har man på källspråket gett information om hur och var hiv antas ha börjat. Den som läser avsnittet på svenska

får veta att hiv liknar ett virus, SIV, som finns hos apor i Västafrika och som ger dem symtom som liknar aids. Den geografiska specifikationen saknas i den arabiska översättningen.

Att inte översätta ett visst ord eller begrepp är alltså ett fenomen som förekommer i översättningen. På liknande sätt är det värt att notera om översättaren lagt till någonting som inte finns med i materialet från början eftersom det kan ändra budskapet avsevärt. Detta har hänt i några fall i översättningsprocessen. I kapitlet om hiv och dess ursprung finns – förutom avsaknad av geografisk specifikation – även tillagd information. Informationen i originalbroschyren lyder: ”Någon gång i början av 1900-talet tror man att det virus som gett upphov till den globala epidemin överfördes från apa till människa.”. Översättningen lyder: ”Man tror att någon gång i början eller i mitten av 1900 flyttade det virus som orsakar spridningen av den globala epidemin från apor till människor.”

يعتقد أنه في وقت ما في بداية أو في أواسط 1900 انتقل الفيروس الذي يسبب إنتشار الوباء العالمي من القردة إلى الإنسان.

Här har översättaren lagt till 'eller i mitten av 1900-talet'.

Vidare har man, i översättningens introduktionsdel, presenterat broschyren på följande vis: ”Ett liv med hiv syftar till att öka kunskapen om hur det är att leva med en hivinfektion.”. Översättningen till arabiska bär följande information: ”Ett liv med hiv är ett stort informationsprojekt som syftar till att öka kunskapen om hur det är att leva med en hivinfektion.”.

الغاية من الحياة مع ال HIV هو مشروع معلومات كبير الغاية منهه هو رفع مستوى المعرفة عن كيفية العيش مع عدوى فيروس نقص المناعة

I detta fall har översättaren lagt till ordet 'ett stort informationsprojekt', möjligen eftersom (om man tar meningen ur sammanhanget) det annars finns en risk att tolka meningen så att en persons liv med hiv (i sig) syftar till att öka kunskapen om hur det är att leva med en hivinfektion. Denna specifikation saknas på svenska, och är alltså tillagd av översättaren. I denna mening har översättaren alltså lagt till tre ord som inte förekommer på svenska.

Slutligen, angående frågan hur man märker att man blivit smittad med hiv ges i originalet följande svar: ”Många märker det inte alls, andra kan 1-2 veckor efter att de blivit smittade få symtom som påminner om *andra* virusinfektioner – feber, ont i halsen, svullna körtlar eller utslag.”. I

översättningen står: ”Många märker det aldrig, andra kan 1-2 veckor efter att de blivit smittade få symtom som påminner om virusinfektioner – feber, ont i halsen, svullna körtlar eller utslag.”.

الكثيرون لا يلاحظونها أبدًا، والآخرون يمكن، بعد 1-2 أسبوع – أسبوعان من الإصابة بالعدوى، أن يظهر لديهم عوارض تذكّر بعدوى فيروسية - حرارة مرتفعة أو ألم في الحنجرة أو تضخم في الغدد أو طفح

Översättningen saknar den viktiga specifikationen 'andra'.

3. Diskussion

Att översätta majoriteten av texten genom att använda ordföljd som inte är typisk för modern standardarabiska innebär att översättaren bryter mot språkets normer vilket gör att materialet får en mer talspråklig form (eftersom många arabiska dialekter använder SVO). Materialets pragmatiska syfte är att vara informationsmaterial. Ordföljden i modern standardarabiska är VSO, verb-subjekt-objekt (Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics: 2009, s. 725-726).

3.1 Terminologiska problem

I broschyrens textavsnitt – och särskilt i ordlistan – har översättaren i några fall översatt svenska ord till arabiska och sedan förklarat vad orden betyder, medan i andra fall bidragit med endast en förklaring utan att erbjuda en arabisk översättning. Möjligtvis har bristen på standardiserade ord angående medicinsk terminologi på arabiska haft betydelse, som nämnts i teoriavsnittet. Det är värt att notera att materialet är publicerat av ett svenskt riksförbund i Sverige och det kan vara en anledning till att man inte känt behov att översätta alla begrepp.

3.1.1 Standardiseringsproblem

Al-laqāḥ är ett exempel på problematiken kring standardisering. **Al-laqāḥ**, som översättaren använt sig av i detta sammanhang, är enligt Saraireh (1994, s. 80) ett dåligt val för att ordet **taṭʿīm** är standard. Som nämnt tidigare vid punkt 2.1.1 har han dock inte bidragit med något slags belägg för sitt påstående. Många alternativ för ordet vaccin förekommer i olika lexikon och Hitti (s.485) och Wehr (s. 1025) nämner samtliga **laqāḥ** som vaccin.

Att översätta ordet *herpes* till العقبولة/الحلأ tyder på bristen på standardisering.

Vad gäller **al-kūlistirūl al-ḥamīm** (det goda kolesterolet) har översättaren använt ett adjektiv som inte hänvisar till någonting som är relevant i situationen. Ordet **ḥamīm** står för något annat än 'god'. Det arabiska uttrycket blir därför obegripligt.

Som nämnt är det mer troligt att mottagaren förstår ofta förekommande ord än sådana som förekommer mera sällan (Read: 2000, s. 160). Om en ny term ska bli såväl tydligt förstådd som aktiv i den använda vokabulären bör översättaren använda den termen konsekvent (Saraireh: 1994, s. 79). Därför är det viktigt att vara konsekvent i informationsmaterial som detta. Ändå förekommer några fall av inkonsekvent ordbruk i materialet, angående lymfocyter men även gällande de begrepp som används för hiv och aids, vilket är särskilt förvånande. Om man betraktar ämnet utgående från vad organisationer som arbetar med dessa frågor använder i sitt arbete hittar man nämligen inom varje grupp konsekvent användning av dessa begrepp även om orden skiljer sig åt mellan de olika organisationerna. Några exempel är följande, hämtade från tre olika organisationer: *aidsmap, UNAIDS och ALCS.*

aidsmap är en internationell organisation baserad i Storbritannien och arbetar med information om hiv. De använder i sitt informationsmaterial **fīrūs naqṣ al-manāʿa al-muktasaba HIV** konsekvent.

UNAIDS, FN:s gemensamma program rörande hiv och aids, använder i sitt arbete ordet **fīrūs naqṣ al-manāʿa al-bašarī** (UNAIDS: 5 maj 2013) som också nämnts i den undersökta broschyren för att beteckna hiv. För ordet aids använder*UNAIDS* på arabiska ordet **al-ʾīdz,** الإيدز (UNAIDS: 5 maj 2013).

I den fransktalande delen av Nordafrika använder *ALCS (Association de lutte contre le sida),* som är en marockansk organisation som arbetar med hiv och aids, det franska ordet **al-sīdā**, **السيدا.**

Det sistnämnda för in på ytterligare en fråga: hiv och aids är ursprungligen förkortningar som kommer från engelska. På svenska behandlas dessa ord som svenska ord även om de är lånade från engelska. Idén bakom att ha materialet tillgängligt på arabiska är att arabisktalande personer i Sverige ska få tillgång till den information som ges i materialet. Genom att använda de engelska förkortningarna HIV och AIDS utgår översättaren från att den som läser broschyren kan engelska eller är bekanta med svensk terminologi. På det sättet utesluter man till exempel ett stort antal arabisktalande människor som har franska eller spanska som andra språk, som är fallet i Nordafrika. Där använder man, som nämnts, de franska VIH och SIDA istället för de engelska HIV och AIDS (UNAIDS, 5.5.2013)

3.1.2 Övriga terminologiska problem

Översättaren har vid två tillfällen använt ordet ”Karposis sarkom” som är felstavat. Ett upprepat fel kan resultera i att läsaren inte vet vilken stavning som är den rätta samt tyder på översättarens okunskap inom området.

När det gäller specifik medicinsk terminologi har översättaren, efter vad det verkar, inte alltid varit medveten om vad denne översatt vilket lett till att översättningen innehåller ord som ursprungstexten inte innehåller, till exempel vad gäller översättningen av ordet *herpes*, **ḥalaʾ**, som blivit *munsår*, **ḥalaʾ al-šifa**. Först och främst är detta ett sakfel och utöver det kan denna falska information leda till feltolkning av ens hälsosituation om en sakkunnig översättare saknas (till exempel vid ett läkarbesök). Detta kan leda till en missuppfattning om att munsår är något som bara överförs från en individ till en annan vid sexuellt umgänge. Här kommer det än en gång till fram att översättaren verkar ha bristande bakgrundskunskap inom ämnet.

Iqtisām al-ḥuqan, *delning av injektionsverktyg*, är också ett fall som tyder på översättarens okunskap inom området. Som nämnt tidigare bär det valda ordet **iqtisām** i första hand betydelsen *dela in i bitar/grupper/delar*, som leder till felaktig information. Detta kan ha som konsekvens att läsaren tror att smittan överförs genom att *behandla sprutor på ett sätt som inte innebär intravenös*

användning av injektionsverktyg. Utöver det har översättaren valt att inte översätta det förtydligande som i originaltexten står inom parentes, nämligen att begreppet injektionsverktyg innebär sprutor. Då utgår översättaren från att läsaren vet vad injektionsverktyg innebär även om det för vissa kan vara ett helt nytt begrepp. Vid ett annat tillfälle i översättningen är delning av sprutor dock tydligt översatt genom att använda **allaḏīna tašārakū bi-l-ḥuqan,** (*som delat sprutor)*, vilket ger korrekt information om vad delning av injektionsverktyg är.

Angående **hiv och aids** har översättaren begått ett sakfel. Genom att använda ordet *sjukdom* för att beskriva hiv och aids sprider denne felaktig information om vad hiv och aids är. Hiv betyder humant immunbrist virus och som tydligt förekommer i namnet är det ett virus. Aids, förvärvat immundefektsyndrom, är ett sjukdomstillstånd som orsakas av hiv, där antalet virus i blodet gått över en viss gräns. Det handlar om ett virus i kroppen, inte en sjukdom. Här visar översättaren okunskap inom området och resultatet är felaktig information i översättningen till arabiska. På källspråket har man inte använt ordet *sjukdom*. Att kalla hiv för en sjukdom kan leda till ytterligare stigmatisering och felaktig information hos målgruppen.

Hiv är *ett* virus. Översättaren har varit inkonsekvent med ordets användning och ibland använt ordet virus på arabiska i pluralis för att uttrycka 'hiv'. 'Smitta av *flera* hi-virus' existerar varken i källmaterialet eller i verkligheten. Även om det finns olika typer av hiv är det fråga om *ett* virus. Att översätta detta till pluralis ger felaktig information om vad hiv egentligen är.

Den sista bokstaven i ordet aids står för *syndrom*, på arabiska متلازمة, **mutalāzima.** Utan ordet mutalāzima blir resultatet i princip 'aid' som skulle motsvara 'immunbrist' och gör ingen skillnad mellan hiv och aids.

Som Ingo påtalat (Ingo: 2007, s. 24) är det viktigt att använda ordval som behåller språkets stilnivå. Ur en semantisk-pragmatisk synvinkel kan man fokusera ett tag på ordet **šāḏ.** Utgår man från det som Ingo skriver (och som beskrivits i teoriavsnittet, se 1.4.1 Teori) skall översättningen bland annat ha en stilnivå i samklang med målspråkets uttrycksmöjligheter, förmedla rätt semantisk information, fungera pragmatiskt i den situation den skapats för och bestå av smidiga uttryck. Detta har man misslyckats med översättningen av det här ordet. Olika lexikon föreslår flera alternativ, varav vissa är mer religiöst laddade än andra, eller baserade på att skilja mellan homosexuella och heterosexuella genom att stigmatisera homosexuella som 'perversa' eller 'pedofiler'. SQI, en organisation som arbetar för arabiska sexuella minoriteters rättigheter i Sverige och tillhör Svenska

HBTQ-initiativ, har föreslagit att översättaren i detta fall inte förstått skillnaden mellan homosexualitet som en sexuell läggning och använt **šuḏūḏ** som ett nedsättande begrepp för att beskriva homosexuella som någonting ovanligt eller märkligt (SQI: 6 maj 2013). SQI förespråkar användning av ordet **miṯlī**, och förtydligar att konceptet om sexuell identitet inte är helt förstått i Arabvärlden, och att människor är betraktade som delar av normer gällande sexuellt beteende. Dessutom behandlas homosexuella män ofta som personer som är utanför den heteronorm som finns omkring sexuellt beteende. Detta förklarar användningen av ordet **šāḏ**, 'utanför normen' som refererar till någon vars sexuella beteende är utanför heteronormen (SQI). Semantiskt är ordet förnedrande och därmed fyller inte de krav som Ingo (2007) och Nida (1969) ställer på översättning, och pragmatiskt borde detta inte förekomma i informationsmaterial som denna broschyr. Dock är det relevant att nämna att även om **šāḏ** inte ligger på samma stilnivå som svenskans *homosexuell* har översättaren kanske valt det minst onda av onda. Det finns andra möjliga, mer värdeladdade översättningar för ordet *homosexuell*, som medicinska lexikon föreslår. Både Hitti och al-Aabid har översatt ordet till **lūṭī** (och två andra ord från samma rot: **lāʾiṭ ǧinsī**, **al-liwāṭī)**, refererande till berättelsen om Sodom och Gomorra och syftande till ”otukt” och omoraliskt beteende samt till de synder som utfördes i städerna (Svenska bibelsällskapet: 1 maj 2013).

Vad gäller att översätta ”oskyddade sexuella kontakter” till singularis på arabiska kan det leda till konsekvenser som översättaren kanske inte tänkt på. Genom att inte tydligt översätta 'oskyddade sexuella kontakter' till pluralis på arabiska meddelar översättaren ett budskap om att sex utförs på *ett* sätt med *en* partner, vilket *för sin del* tyder på subjektivitet. Översättaren kan ha varit partisk och möjligtvis utan att ha varit medveten om det, tillåtit sina egna åsikter inverka på översättningens budskap. Det finns flera olika sätt att ha (eventuellt oskyddat) sex, och hiv sprids inte bara genom ett sätt eller endast genom penetrativt sex. Man kan inte heller anta att en person har sexuell kontakt med bara en annan person. Inom sexuell hälsa påtalas effekterna av multipla sexuella kontakter. En konsekvens kan således bli ett befästande av traditionella normer kring sexuellt beteende och relationer.

3.2 Tillägg och uteslutningar

Att översättaren lägger till information är någonting som vi sett förekommer i översättningen. Det finns två exempel på detta (se punkt 2.3 Tillägg och uteslutningar). Stycket om hur hiv antas ha börjat spridningen innehåller ett tillägg av översättaren. Här har översättaren lagt till ”eller i mitten av 1900-talet” medan det i originalmaterialet står ”någon gång i början av 1900-talet”. Sådant tillägg är felaktigt. I det andra fallet har översättaren lagt till 'ett stort informationsprojekt'. ”Ett stort informationsprojekt” förekommer inte på källspråket. Den som läser broschyren på arabiska får alltså annan information än den som läser broschyren på svenska.

Materialet innehåller även två fall av uteslutning. Det är viktigt att översätta enskilda ord som bär mycket betydelse (se punkt 2.2), och ett exempel där detta blir tydligt är uteslutandet av ordet *andra* i avsnittet om symptom på hivsmitta. Det som menas i originalet är att hiv under primärinfektionsperioden kan ha symtom som påminner om *andra* virusinfektioner som feber, ont i halsen, svullna körtlar eller utslag. Översättaren har inte tagit hänsyn till ordet *andra*. Genom att inte översätta ordet *andra* kan budskapet missförstås som att hiv inte är en virusinfektion.

I kapitlet '**Kayfa badaʾa ḏālika?**' (*Hur började det?*) har man på källspråket gett information om hur och var hiv antas ha börjat. Den som läser kapitlet på svenska får veta att hiv liknar ett virus, SIV, som finns hos apor i Västafrika och som ger dem symtom som liknar aids, medan den geografiska specifikationen av någon anledning saknas i den arabiska översättningen. Man kan undra i fall SIV eventuellt finns hos alla apor i världen, vilket inte är fallet. Detta resulterar i att den som läser texten på arabiska får annan information.

4. Slutsatser

Översättningen innehåller genomgående inte samma information som originalet. Angående medicinsk terminologi har översättaren i de flesta fall lyckats med sitt översättningsarbete och varit konsekvent och tydlig med vad denne översatt. Det finns dock vissa fall där översättaren stött på problem och dessa har närstuderats i denna uppsats. Skillnaderna är av flera olika slag och varierar från tillägg till mindre detaljerad information på arabiska (uteslutande) samt inkonsekventa och ibland obegripliga ordval i översättningen till arabiska. Några felaktiga översättningar, sakfel och skillnader i stilnivå förekommer. Översättaren har ibland varit omedveten om vad materialet handlar om. Inkonsekvenser gällande ord som hiv, aids och lymfocyter förekommer, och gällande information om hur hiv antas ha börjat och hur man märker att man blivit smittad har översättaren inte lyckats med att överföra det budskap som finns i originalet. Dock har översättaren, som sagt, i de flesta fallen lyckats med översättningen.

I de fall som denna uppsats undersöker har översättaren stött på problem och konsekvenserna är av olika slag. Vid terminologiska inkonsekvenser, särskilt angående ord för hiv och aids, kan det vara svårt att följa broschyren och förstå vad det är som menas. Vid obegripliga ordval i översättningen är det svårt att förstå sammanhanget. Brister angående översättningen kan leda till att den som läser broschyren på arabiska får mindre information om spridningen av hiv och herpes. Genom att använda de engelska termerna *HIV* och *AIDS* i översättningen utesluter man en del arabisktalande personer. Skillnader i stilnivå angående ordföljd leder till att språket inte är stilistiskt på samma nivå som originalet, och översättningen av ordet *homosexuell* till ett värdeladdat ord bidrar till eventuell stigmatisering hos homosexuella.

5. Källförteckning

5.1 Primärkällor:

Riksförbundet för hivpositiva (2010). Ett liv med hiv: *Basfakta om hiv och aids*

الحياة مع *HIV*
حقائق اساسية عن ال*HIV* وعن ال *AIDS*

5.2 Sekundärkällor:

al-Aabid Salih, Mawsooat al-Aabid (1998). *Svensk-arabiskt Medicinsk och Farmaceutisk Ordbok.* Författarens Bokmaskin, Stockholm.

Dickins, J., Hervey, S., Higgins, I. (2006). *Thinking Arabic Translation*. Padstow, Cornwall: TJI Digital.

Saraireh, M. (1992). "Terminological Inconsistencies in English-Arabic Translation". I: de Beaugrande, R., Shunnaq, A. och Heliel, M. red. (1994) *Language, discourse and translation in the West and Middle East*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, s. 79-82.

Ingo, R. (2007). *Konsten att översätta: översättandets praktik och didaktik.* Lund: Studentlitteratur

Nida, E., Taber, A. (1969). *The theory and practice of translation.* Leiden: United Bible Societies

Read, J. 2000. *Assessing Vocabulary.* Cambridge: Cambridge University Press.

Versteegh, K. (2009). *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics, Volume IV.* Leiden: Koninklijke Brill NV

Wehr, H. (1994). *Dictionary of modern written Arabic*. Urbana, IL, USA: Spoken Language Services, Inc.,.

Elektroniska referenser:

Arabiska HBTQ-intiativet: من نحن؟ (www). Hämtat från Arabiska HBTQ-initiativets hemsida, http://arabinitiative.org/about-us/. Publicerat år 2013. Hämtat 6 maj 2013.

Re: Informationsmaterial. Hiv-Sverige, info@hiv-sverige.se (e-post). E-brev till Riksförbundet för hivpositiva, 15 februari 2013.

Svenska bibelsällskapet (2013), *Sodom och Gomorra* (www). Hämtat från bibel.se, http://www.bibeln.se/las/sok?q=sodom+och+gomorra&goto_book_1917=&goto_book_2k=&b=2k. Hämtat 1 maj 2013.

<< Tout ce qu'il faut savoir sur le sida >> en arabe, كل ما يجب أن تعرفوه عن السيدا
utgivet av ALCS (pdf-dokument).
Hämtat från http://www.alcsmaroc.ma/public/index.php?
option=com_content&view=article&id=74:mediatheque-&catid=37:documents.
Hämtat 12 maj 2013.

UNAIDS (2013), *Informations express sur le sida* (www). Hämtat från UNAIDS, http://www.unaids.org/fr/resources/presscentre/fastfactsabouthiv/. Hämtat 5 maj 2013

معلومات أساسية عن الخلايا المناعية وشحنة الفيروس
Informationsmaterial utgivet av aidsmap (pdf-dokument). Hämtat från http://www.aidsmap.com/flipbook/file/1050325/01_CD4_viral_load_ARABIC_pdf.pdf. Publicerat år 2010. Hämtat 7 maj 2013.